

arkivrapport

Fornlämning L1983:1114, fastigheten Kungsträdgården 31, Strängnäs socken & kommun, Södermanlands län. Arkeologisk förundersökning.

Lars Norberg

Sammanfattning

Sörmlands Arkeologi AB har under våren 2021 utfört en arkeologisk förundersökning inom Kungsträdgården 31 belägen inom Strängnäs historiska stadskärna (fornlämning L1983:1114). Insatsen genomfördes eftersom fastigheten ska bebyggas med ett flerbostadshus. Vid en begränsad förundersökning år 2005 påträffades lämningar från såväl medeltid som nyare tid. I samband med det nu aktuella arbetet framkom ytterligare en handfull anläggningar i form av stolphål och en nedgrävning.

Inledning

I enlighet med länsstyrelsens beslut (lst dnr 431-873-2021) har Sörmlands Arkeologi AB utfört en arkeologisk förundersökning inom fornlämning L1983:1114, Kungsträdgården 31, Strängnäs kommun, Södermanlands län (bilaga 1-3). Fältarbetet genomfördes 2021-03-15. Arbetet utfördes eftersom fastigheten ska bebyggas med ett flerbostadshus (bilaga 1-3). Ansvarig för kostnaden var Peter Kavén.

Fornlämning L1983:1114 utgörs av stadslager med lämningar från medeltid och historisk tid. Fastigheten, som utgjordes av en avstyckad och obebyggd tomt, är centralt belägen drygt 100 meter sydväst om Strängnäs domkyrka. Förundersökningsområdet motsvarar den norra spetsen av tomt nr 215 i 1785 års stadsplan (LMS C71-1:6), vilken då utgjordes av domprostens åkertomt invid Sandgatan (nuvarande Sturegatan). Områdets karaktär som jordbruksmark verkar i stora drag ha bestått fram till 1800-talets slut. Därefter uppläts området för villabebyggelse. Ungefär samtidigt förlängdes Lektorsgatan (tidigare Prästgatan) åt sydväst, varvid tomten avskars från sin södra del, nuvarande kvarteret Tullbommen (Åkerman 1959, s. 873).

Inom den aktuella fastigheten genomfördes en mindre förundersökning år 2005 (Nordström 2005). Vid arbetstillfället påträffades två anläggningar i form av stenskodda stolphål och en stor grop. Ett av stolphålen daterades till högmedeltid. Utöver det framkom en skärva medeltida keramik samt föremål från nyare tid. Den nu aktuella insatsen motiverades av att förundersökningen år 2005 var relativt begränsad, varför ytterligare åtgärder bedömdes som nödvändiga för att avgränsa och karaktärisera de tidigare påträffade lämningarna. De undersökta ytorna omfattade sammanlagt cirka 237 m², medan fastigheten uppgick till en yta om knappt 700 m².

Projektledare samt fält- och rapportansvarig var Lars Norberg, Vid fältarbetet medverkade även Patrik Gillbrand. Båda är verksamma som arkeologer vid Sörmlands Arkeologi AB.

Syfte

Syftet med den arkeologiska undersökningen var att skapa ett beslutsunderlag inför prövning om tillstånd till ingrepp i fornlämningen. Utöver det var syftet att fastställa och dokumentera lämningarnas karaktär, datering, utbredning och komplexitet samt tillvarata relevanta fynd.

Genomförande & resultat

För att bedöma i vilken omfattning fornlämning berördes öppnades tre sökschakt med hjälp av grävmaskin (bilaga 3). Parallellt med schaktningsarbetet metalldetekterades de öppnade ytorna skiktvis. Schakt och påträffade anläggningar rensades för hand. Syftet var att bedöma fornlämningens karaktär, utbredning och bevarandegrad.

Schaktens storlek och läge dokumenterades med RTK-GPS, tillsammans med påträffade lämningar. Samtliga lämningar beskrevs i text i form av anläggningsbeskrivningar. Vidare dokumenterades ytor, schakt och anläggningar med digitalkamera (bilaga 4).

Tomtmarken utgjordes av gräsmatta och längs fastighetsgränsen mot Sturegatan och Lektorsgatan växte stora lövträd i form av lindar. Under förnan vidtog ett 0,5-0,7 meter tjockt brunt, något sandigt matjordslager. I lagret förekom endast sparsamt med tegelfragment och enstaka småstenar. Vid detekteringen påträffades enstaka spikar, en gjuten sölja av mässing samt en byx- eller västknapp av brons (bilaga 4). Med utgångspunkt i framställningstekniken bedöms söljan som sentida, förmodligen 1800-tal, medan knappen är allmänt förekommande under 1700- och 1800-talet. Utöver det påträffades ett fåtal små fragment yngre rödgods samt en liten skärva stengods från en seltserflaska. Keramiken kan dateras till 1700- och 1800-talet. Inga föremål tillvaratogs, men ett urval av fynden dokumenterades genom fotografering (bilaga 4).

Sammanlagt påträffades tre stenskodda stolphål (A120, A155 & A162) samt en två nedgrävningar (A147 & A196). Stolphålen var likartade, cirka 0,5-0,6 meter stora och 0,15-0,20 meter djupa. Fyllningen utgjordes av gråbrun silt. Samtliga var skodda med kantiga stenar samt enstaka tegelbitar. Längst i norr framkom en rundad cirka 0,7 meter stor och 0,15 meter djup nedgrävning med skålad botten (A147). Fyllningen utgjordes av brun silt och ett par knytävsstora stenar. Utöver det påträffades ett par handsmidda spikar och små obrända djurben. Anläggningen tolkades som en sopgrop (bilaga 3).

En större yta (S205) öppnades i anslutning till schakt C från år 2005. Här påträffades vid det tillfället en större grop fylld med kasserat tegel (A1). Gropen undersöktes genom en handgrävd meterruta samt maskinschaktning, men det är oklart om anläggningen undersöktes till sin helhet. I samband med den nu aktuella förundersökningen visade sig en mindre del kvarligga, även om begränsningen var något oklar (A196). I ytan syntes nedgrävningen som en diffus gråbrun färgning mot den omgivande grå silten. Anläggningen grävdes skiktvis med maskin och för hand ned till ett djup om 1,6 meter under nuvarande markyta. I botten påträffades ytterligare kasserade och trasiga tegelstenar samt ett stycke helt formtegel med vinklad ände. Vinkeln har eventuellt utformats för att ingå i någon form av valvkonstruktion (bilaga 4). Utöver det påträffades rikliga mängder obrända djurben från ko. Undergrunden utgjordes genomgående av grå siltig lera. *Utöver ovan redovisade iakttagelser påträffades inget av arkeologiskt intresse.*

Avslutande reflektioner

Vid den nu aktuella förundersökningen påträffades ytterligare fyra anläggningar, varav tre utgjordes av stolphål som till sin storlek och karaktär påminner om de som identifierades år 2005. Anläggningarna uppvisade dock inget identifierbart mönster och har troligen inte hört till en byggnad eller liknande. Då området under historisk tid utgjort åkermark är det möjligt att stolphålen utgjort fundament för kraftigare störar till ett stängsel eller liknande.

Undersökningen av A196 understryker tolkningen att nedgrävningen använts för att deponera kasserat material i form av tegel. Ätminstone ett fynd visar att det rör sig om formtegel, vilket troligen betyder att det i grova drag kan vara från 1600-talet eller äldre. Därtill påträffades rikliga mängder obrända djurben vilket förstärker att anläggningen utgjort en sopgrop.

Bilagor

- Bilaga 1. Utdrag ur Sverigekartan med undersökningens belägenhet markerad. Skala 1:1 000 000.
Bilaga 2. Utdrag ur Terrängkartan med undersökningens belägenhet markerad. Skala 1:50 000.
Bilaga 3. Utdrag ur Fastighetskartan med läget för den arkeologiska undersökningen. Skala 1:200.
Bilaga 4. Fotodokumentation.

Referenser

Nordström, Annika. 2005. *Medeltida lämningar i kvarteret Kungsträdgården 31*. RAÄ 314, Strängnäs stad, Södermanland. Arkeologisk förundersökning, *RAÄ UV-Mitt rapport 2005:21*. Stockholm.

Åkerman, P. A. 1959. Bilagor. Kommentarer till stadsplaner i Strängnäs. I: *Strängnäs stads historia*. Red. Hans Jägerstad. Föreningen Strengnenses. Strängnäs.

Arkiv

Lantmäteristyrelsens arkiv (LMS), Arkivsök.

Akt nr C71-1:6. Stadsplan upprättad av Anders Forssman år 1785.

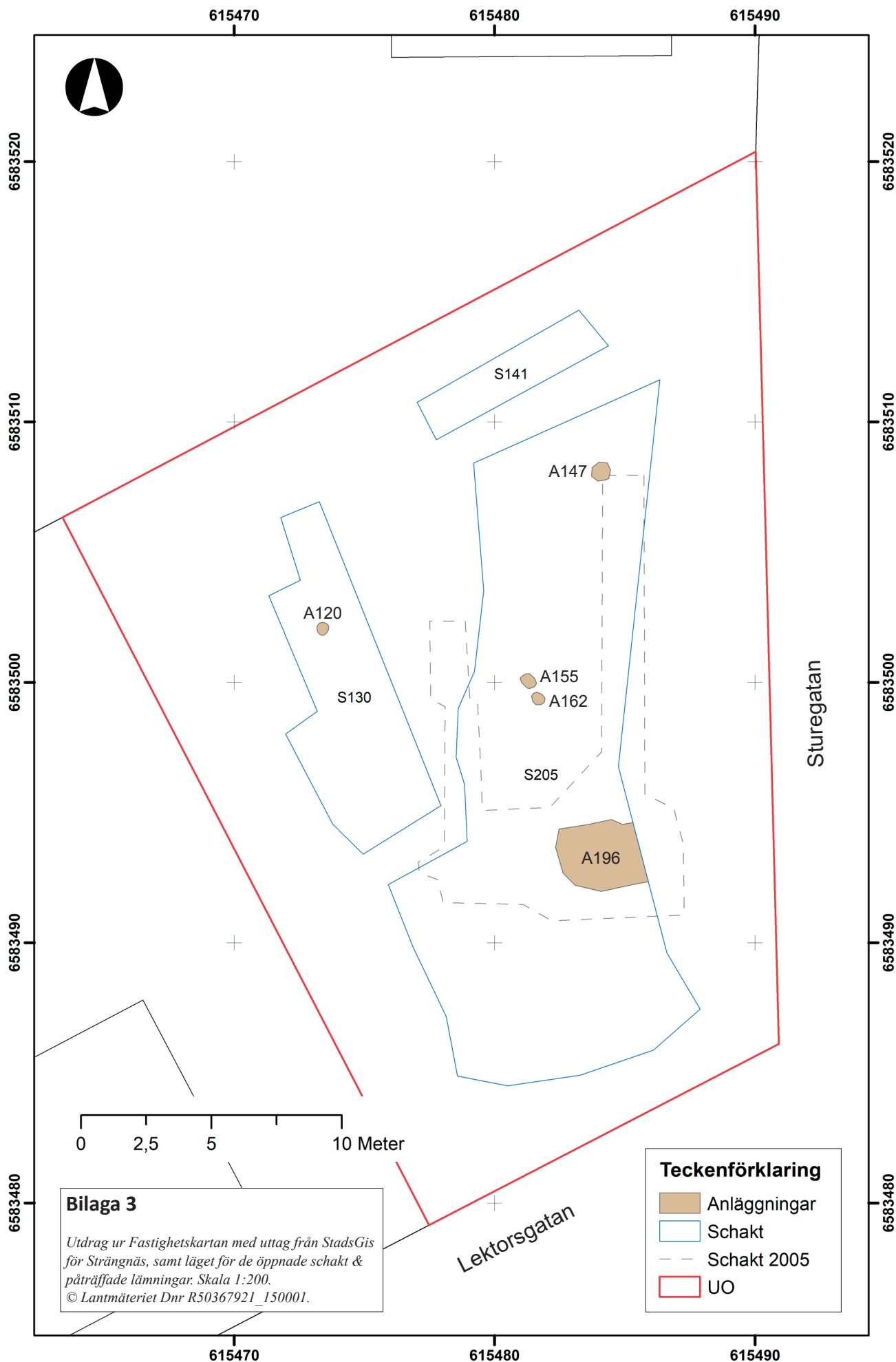
Administrativa uppgifter

Projektnummer Sörmlands Arkeologi AB: 2107
Länsstyrelsens dnr: 431-873-2021
Tid för undersökningen: 2021-03-15
Personal: Lars Norberg & Patrik Gillbrand
Belägenhet: N (X) 6583484,873 E (Y) 615478,572
Koordinatsystem: SWEREF 99TM
Höjdsystem: RH 2000
Undersökt yta: ca 237 m²

Inget analogt dokumentationsmaterial föreligger. Digital dokumentation förvaras hos Sörmlands Arkeologi AB i väntan på meddelande från ATA angående rutiner för leverans av digitalt material. Inga fynd tillvaratogs.

Bilaga 4. Fotodokumentation

Översikt över förundersökningsområdet före schaktning. I bakgrunden till höger syns skymtar Strängnäs domkyrka. Foto mot norr: Lars Norberg 2021, Sörmlands Arkeologi AB.

Schakt 130. Foto mot norr: Lars Norberg 2021, Sörmlands Arkeologi AB.

Schakt 141. Foto mot väster: Lars Norberg 2021, Sörmlands Arkeologi AB.

Schakt 205. Patrik Gillbrand rensar i bakgrunden. Foto mot söder: Lars Norberg 2021, Sörmlands Arkeologi AB.

Stenskott stolphål (A120). Foto mot öster: Lars Norberg 2021, Sörmlands Arkeologi AB.

Stenskodda stolphål (A155 & A162). Foto mot sydväst: Lars Norberg 2021, Sörmlands Arkeologi AB.

Nedgrävning efter rensning (A147). Foto mot norr: Lars Norberg 2021, Sörmlands Arkeologi AB.

Formtegel med vinklad kortsida. Foto: Lars Norberg 2021, Sörmlands Arkeologi AB.

Lösfynd från Kungsträdgården 31 i form en av sölja av mässing och en knapp av brons. Foto: Lars Norberg 2021, Sörmlands Arkeologi AB.

